
Rezultati
Konferencije "Dijalozi o naslijeđu
MKSJ-a":

Zaključci i preporuke

22. – 24. juni 2017.

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Konferencija o naslijeđu MKSJ i kako drugi mogu koristiti njegova postignuća kao osnovu za daljnji rad

UNITED NATIONS
International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

Konferencija u sklopu Dijaloga o naslijeđu MKSJ-a održana od 22. do 24. juna 2017. u Sarajevu, Bosna i Hercegovina;

Podsjećajući na poseban mandat Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) da se privedu pravdi osobe najodgovornije za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena u bivšoj Jugoslaviji od 1991. i tako doprinese obnovi i održavanju mira u regionu;

S obzirom na pionirsku ulogu MKSJ-a u međunarodnom pravu, i želju da se razmotre njegove 24 i više godina iskustva kako bi se drugima pomoglo da koriste njegova postignuća kao osnovu za daljnji rad;

Imajući u vidu da kao prvi međunarodni krivični sud koji su osnovale Ujedinjene nacije, MKSJ ima značajnu ulogu u razmjeni svojih naučenih lekcija s međunarodnom zajednicom, regionom bivše Jugoslavije, kao i sa postojećim i budućim međunarodnim sudovima i tribunalima;

Imajući u vidu da je MKSJ kamen temeljac u borbi protiv nekažnjivosti za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji i šire, i da je transformirao pejisaž međunarodnog humanitarnog prava i doprinio razvoju međunarodnog krivičnog prava;

Uzimajući u obzir zaključke i preporuke više stručnih panela o naslijeđima MKSJ-a o kojima je bilo riječi na završnoj Konferenciji o naslijeđu MKSJ-a, te sugestije koje je iznijela jedna osoba iz publike;

Izražavajući zahvalnost svim učesnicima, stručnjacima i donatorima Konferencije o naslijeđu;

Predočavajući sljedeće zaključke i preporuke kako bi se pomoglo nacionalnim i regionalnim sudovima, kao i postojećim i budućim međunarodnim sudovima i tribunalima u provođenju pravde i pomoglo projektima o naslijeđu MKSJ-a;

ZAKLJUČCI: NORMATIVNO NASLIJEĐE

1. Normativno naslijeđe MKSJ-a nastaviće se poslije njegovog zatvaranja kao prilog radu nacionalnih, regionalnih i internacionalnih jurisdikcija.
2. MKSJ je dao bogat doprinos razvoju međunarodnog humanitarnog prava, posebno u vezi s nemeđunarodnim oružanim sukobom.
3. MKSJ je popunio pravne praznine u vezi s definicijama međunarodnih krivičnih djela i značajno je uticao na sastavljanje Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda.
4. Sudska praksa MKSJ-a služi kao značajan resurs za nacionalne, regionalne i međunarodne jurisdikcije, kao i za druge mehanizme utvrđivanja odgovornosti.
5. MKSJ je doprinio uspostavljanju specijalizovanih vijeća za ratne zločine u regionu, i bio izvor razvoja njihove sudske prakse i procedura.
6. Od samog početka treba biti jasan u vezi s očekivanjima od onoga što međunarodni sudovi čine i šta mogu postići .
7. Sudska praksa MKSJ-a koristi se na kreativne načine od strane državnih sudova, ne samo u oblasti krivičnog prava.

PREPORUKE: NORMATIVNO NASLIJEĐE

1. Drugi sudovi, državni, regionalni i međunarodni, trebaju smatrati presude i odluke MKSJ-a značajnim izvorom inspiracije i vrijednom riznicom međunarodnog prava.
2. Presude MKSJ-a treba, ukoliko je to moguće, integrisati u sudsku praksu nacionalnih jurisdikcija u bivšoj Jugoslaviji.
3. Lekcije MKSJ-a, u smislu nerealnih očekivanja od njegove uloge, trebalo bi da budu od početka adekvatno shvaćene od strane međunarodnih sudova i tribunala kako bi se izbjeglo razočaranje žrtava i pogođenih zajednica, kao i šire međunarodne zajednice.
4. Priručnik MKSJ-a o razvijenim “najboljim praksama” trebalo bi ažurirati za upotrebu od strane drugih državnih, regionalnih i međunarodnih sudova i tribunala.
5. Trebalo bi razmisliti o upotrebi sudske prakse MKSJ-a izvan domena krivičnog prava.

ZAKLJUČCI: PRAVOSUĐE U ODNOSU NA RODNA PITANJA

1. MKSJ je pokazao da je moguće i potrebno preduzimati procesuiranje seksualnog nasilja i nasilja zasnovanog na rodu.
2. Prema iskustvu MKSJ-a, postoji pogrešno shvatanje u načinu na koji akteri krivičnog pravosuđa percipiraju zločine seksualnog nasilja.
3. Rodna pristranost često dovodi do nesrazmjerno malog broja žena svjedoka.
4. Shvatanje roda treba proširiti mimo problema seksualnog nasilja na državnom, regionalnom i međunarodnom nivou, uključujući razmatranje drugih zločina kroz perspektivu roda.

PREPORUKE: PRAVOSUĐE U ODNOSU NA RODNA PITANJA

1. Rodne perspektive treba integrisati u materijalne, procesne i institucionalne aspekte međunarodnog krivičnog prava.
2. Nacionalne institucije koje se bave ratnim zločinima trebaju razmotriti mogućnost imenovanja koordinatora za žene radi pomoći u vezi s rodnim problemima koji iskrsnu na radnom mjestu.
3. Državni, regionalni i međunarodni sudovi i tribunalni trebaju obezbijediti ravnopravnu zastupljenost muškaraca i žena na svim nivoima, uključujući njihovu zastupljenost među sudijama i na višim rukovodećim položajima.
4. Sudovi za ratne zločine trebaju razviti sveobuhvatan institucionalni okvir radi obezbjeđenja veće odgovornosti za rodno zasnovana krivična djela, koji povezuje procesuiranja sa pogođenim zemljama.
5. Tužilaštva trebaju usvojiti dokumente sa smjernicama kako bi se obezbijedio standardizovan pristup pravosudnih organa žrtvama u raznim institucijama i profesijama.
6. Budući sudovi i tribunalni trebaju omogućiti ženama jednak pristup pravosuđu u nacionalnim jurisdikcijama, uključujući moguće načine kompenzacije.
7. Treba razmotriti mogućnost sveobuhvatne obuke među svim relevantnim akterima u postupcima za zločine seksualnog nasilja vezanog za sukob, uključujući stereotipe i pogrešna shvatanja koji mogu omesti napore ka utvrđivanju odgovornosti.

ZAKLJUČCI: VANSUDSKO NASLIJEĐE

1. Ne postoji univerzalno prihvaćena definicija ‘pomirenja’.
2. Empirijska istraživanja upućuju na zaključak da se, na lokalnom nivou, međunarodnim sudovima često vjeruje samo ako potvrđuju narative koje dijeli pogođena grupa.
3. Memorijalizacija lokacija masovnih zvjerstava može biti viđena kao način približavanja MKSJ-a lokalnim zajednicama i priznavanja patnji žrtava.
4. U veoma konkretnim okolnostima, moguće je da međunarodni sudovi i tribunali odvrćaju od nasilja protiv civila.
5. Osnivanje i rad MKSJ-a inspirisali su međunarodni koncept tranzicione pravde.

PREPORUKE: VANSUSDKO NASLIJEĐE

1. Budući međunarodni sudovi i tribunali trebaju podržavati napore posvećene jačanju lokalnih inicijativa civilnog društva u vezi s odgovornošću i pomirenjem.
2. Budući međunarodni sudovi i tribunali trebaju se rano posvetiti inicijativama *outreacha* i prisustva u medijima, kojima se promovise memorijalizacija napora za borbu protiv poricanja.
3. Treba ohrabrivati kontinuirano opredjeljenje civilnog društva za podsjećanje zajednica da postoji istorijska građa, kako se nikada ne bi zaboravili i kako bi se priznali bol i patnja žrtava.
4. Društva se trebaju oslanjati ne samo na činjenične istine, nego i istraživati meta-normativne istine kao način otklanjanja prepreka pomirenju.

ZAKLJUČCI: OPERATIVNO NASLIJEĐE

1. Neophodno je da se informacije i dokazi prikupljeni za međunarodne postupke o ratnim zločinima učine dostupnim u odgovarajućim državnim postupcima.
2. Rad istražne komisije koji prethodi osnivanju nekog međunarodnog suda može pružiti značajnu početnu tačku za oblikovanje strategije istrage i krivičnog gonjenja.
3. Tužilaštva za ratne zločine će nužno morati da prioritiziraju koje ratne zločine treba procesuirati, uzimajući u obzir faktore kao što su težina zločina, glavne karakteristike kriminaliteta tokom sukoba i to koji izvršioци snose najveću odgovornost.
4. Tužilaštva za ratne zločine će nužno morati da kreativno razmišljaju o strategijama za prevazilaženje operativnih teškoća i biti spremna da predlože nove procedure kako bi olakšala svoj rad.
5. Tužilaštvo će morati da razume političko okruženje u kom djeluje, obezbjeđujući istovremeno da politički faktori ne utiču na njegov rad.
6. Kolegijalni modeli za izgradnju kapaciteta na nacionalnom nivou preporučljiviji su od tradicionalnih metoda obuke. Konkretno, modeli koji omogućuju trajno i praktično dopunjavanje i rješavanje problema u vezi s konkretnim pitanjima su najefikasniji.
7. Od trenutka osnivanja tužilaštava neophodno je posjedovanje instalirane tehnologije kako bi se obezbijedila dobro strukturirana i pretraživa baza podataka za zbirku dokaza o ratnim zločinima.

PREPORUKE: OPERATIVNO NASLIJEĐE

1. Značajnu pažnju treba posvetiti obezbjeđivanju tačnih i sveobuhvatnih metapodataka za dokazne predmete kako bi se olakšao proces pretraživanja i traganja.
2. Tužilaštva trebaju uspostaviti poseban tim radi olakšanja rada na traganju za bjeguncima, uključujući kroz nalaženje izvora, prikupljanje obavještajnih informacija i osnivanje radnih grupa nadležnih organa.
3. Tužilaštvo treba kontinuirano preispitivati svoje dokaze, posebno kada se prikuplja novi materijal koji može baciti novo svjetlo na bazu zločina, povezanost i ciljeve u predmetima u vezi s rukovodstvima.
4. Međunarodna zajednica treba razmotriti strategije za olakšanje prikupljanja i očuvanja dokaza DNK-a sa mjesta zločina na poprištima ratnih sukoba kada nijedna jurisdikcija nije dostupna za procesuiranje činjenja tih zločina.
5. Inicijativama za izgradnju kapaciteta treba da prethodi sveobuhvatna procjena potreba.
6. Državni, regionalni i međunarodni sudovi i tribunali trebaju razmotriti mogućnost razvoja strategija radi olakšanja izgradnje kapaciteta za utvrđivanje odgovornosti za ratne zločine od trenutka svog osnivanja.

7. Treba osmisliti strategije kako bi se obezbijedio pristup informacijama ili dokazima putem elektronskih baza podataka, uz zaštitu povjerljivosti i bezbjednosti takvih podataka. Obuka za efikasno pretraživanje baza podataka takođe bi trebala biti dostupna.

ZAKLJUČCI: NASLIJEĐE U VEZI S ODBRANOM I PRAVIČNIM SUĐENJIMA

1. Pristup odbrani je ključni pokazatelj prava na pravično suđenje kao osnovnog ljudskog prava.
2. Konvergencija sistema anglosaksonskog i kontinentalnog prava postavlja izazove za prakse objelodanjivanja dokaza.
3. Svaka optužena osoba treba imati pravo na kvalifikovanog branioca koji je stručan u oblasti međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog krivičnog prava.
4. Inicijative za obuku branilaca od temeljnog su značaja za postizanje standarda pravičnog suđenja.
5. Sudska praksa MKSJ-a predstavlja vrijedno oruđe za razvoj nacionalnog zakonodavstva u oblasti međunarodnog krivičnog prava.
6. Iskustvo MKSJ-a pomaže nacionalnim jurisdikcijama u jačanju sposobnosti država da vrše univerzalnu nadležnost.

PREPORUKE: NASLIJEĐE U VEZI S ODBRANOM I PRAVIČNIM SUĐENJIMA

1. Svi međunarodni sudovi i tribunali trebaju razmotriti mogućnost osnivanja udruženja branilaca koja bi predstavljala interese zastupnika odbrane i prava optuženih i obezbijedila usklađivanje profesionalnih standarda.
2. Treba razmotriti kako bi sistemi MKSJ-a za objelodanjivanje dokaza mogli najbolje poslužiti drugim međunarodnim sudovima i tribunalima, kao i nacionalnim jurisdikcijama.
3. Redovna obuka o sudskoj praksi i praksi međunarodnih sudova i tribunala treba biti dopstuna pravnicima koji rade na predmetima ratnih zločina u nacionalnim jurisdikcijama.
4. Razvijene prakse MKSJ-a mogle bi pomoći nacionalnim jurisdikcijama u kojima se vode predmeti ratnih zločina na osnovu univerzalne nadležnosti, uključujući pomoć putem saradnje.
5. Informacije u vezi sa sudskom praksom i praksama MKSJ-a treba distribuirati nacionalnim udruženjima i službama odbrane gdje se vode predmeti ratnih zločina, kako bi se obezbijedio jednak pristup tim informacijama. MKSJ takođe treba omogućiti nacionalnim udruženjima i službama odbrane pristup svojim bazama podataka.

ZAKLJUČCI: PARTICIPATIVNO NASLIJEĐE

1. Podrška svjedocima je značajan i sastavni dio sudskih struktura.
2. Potrebe svjedoka su različite i složene, a mogu trajati dugo nakon što je dat iskaz.
3. Traženje informacija od svjedoka o njihovim potrebama je ključno za pružanje odgovarajuće podrške.
4. Tužilaštva trebaju preduzimati aktivne korake u cilju pronalaženja i podsticanja žena svjedoka da svjedoče u postupcima za ratne zločine.
5. Drugi akteri, bilo formalni bilo neformalni, kao što su grupe za podršku u zajednicama i NVO, mogu da čine efikasne mreže podrške svjedocima.

PREPORUKE: PARTICIPATIVNO NASLIJEĐE

1. Sadašnji i budući međunarodni sudovi i tribunali trebaju razmotriti mogućnost usvajanja pristupa MKSJ-a, koji je usredsređen na svjedoke.
2. Državni organi moraju preuzeti odgovornost za podršku svjedocima, uključujući podršku obezbjeđivanjem resursa.
3. Nacionalni, regionalni i međunarodni sudovi i tribunali trebaju razmotriti mogućnost aktivnog pristupa svjedocima tako što će im pružiti informacije o vrstama podrške koje su im na raspolaganju.
4. Nacionalni, regionalni i međunarodni sudovi i tribunali trebaju osigurati podršku svjedocima i poslije njihovog svjedočenja.

ZAKLJUČCI: ISTORIJSKO NASLIJEĐE

1. Zaštita dokumenata je ključni temelj međunarodnih krivičnih sudova. Dostupna arhiva je ključna za uspjeh strategija naslijeđa.
2. Stvaranje istorijskog zapisa nije nužno jedan od osnovnih ciljeva međunarodnih krivičnih sudova i tribunala, ali takav zapis može nastati kao rezultat sudskog postupka.
3. Istorijska vrijednost sudskih spisa ide dalje od presuda. Ti spisi moraju se čitati u kontekstu, a potpuna slika može nastati putem komplementarnosti sudova i drugih mehanizama pravde.
4. Za potrebe istorijskog razjašnjenja, različite vrste dokaza imaju različitu vrijednost. Kako bi se obezbijedio sveobuhvatan prikaz, potrebno je porediti zaključke i iskaze u više predmeta.

PREPORUKE: ISTORIJSKO NASLIJEĐE

1. MKSJ treba obezbijediti da trajna dokumentacija o zločinima počinjenim tokom jugoslavenskih ratova bude dostupna javnosti u regionu, na svim lokalnim jezicima.
2. Dokumentacija MKSJ-a o zločinima treba da uključi, između ostalog, presude, odluke, transkripte iskaza svjedoka, video zapise sudskih pretresa i dokazne predmete.
3. MKSJ treba da usvoji dugoročnu strategiju odobravanja javnog pristupa arhivskoj građi.

ZAKLJUČCI: NASLIJEĐE *OUTREACHA*

1. Program *Outreach* MKSJ-a odigrao je ključnu ulogu u izgradnji kapaciteta nacionalnih institucija koje se bave ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji.
2. Program *Outreach* MKSJ-a je svojim širokim dijapazonom aktivnosti i preko svog websitea obezbijedio pristup informacijama o radu Međunarodnog suda.
3. Zbirka materijala o naslijeđu Programa *Outreach* MKSJ-a u vezi s radom Međunarodnog suda i dalje će se koristiti u budućim javnim razgovorima o naslijeđu.
4. Programi *Outreacha* predstavljaju ključni dio svake sudske ustanove koja se bavi ratnim zločinima, bez obzira na izazove u provođenju njihovog mandata.
5. Razgovor i komunikacija sa ključnim ciljnim grupama, kao što su žrtve, političari, novinari, organizacije civilnog društva i akademska zajednica bitni su kako bi programi *outreacha* imali uticaja.

PREPORUKE: NASLIJEĐE *OUTREACHA*

1. Snažno prisustvo programa *outreacha* u pogođenim regijama od ključnog je značaja za njihovu mogućnost saopštavanja o radu pravosudnih institucija ključnim publikama.
2. Programi *outreacha* trebaju se izgrađivati kao dvosmjerna oruđa za komunikaciju koja slušaju i reaguju na potrebe pogođenih zajednica.
3. Programi *outreacha* od samog početka trebaju predstavljati središnju i adekvatno finansiranu funkciju nacionalnih, regionalnih i međunarodnih sudova i tribunala koji se bave ratnim zločinima.
4. Informacije o radu i naslijeđu MKSJ-a trebaju i dalje biti dostupne na službenim i svim lokalnim jezicima bivše Jugoslavije putem osnivanja informativnih centara.
5. Rad civilnog društva, kao što su nevladine organizacije, grupe žrtava i akademska zajednica, od temeljnog je značaja za obezbjeđivanje da se naslijeđe MKSJ-a nastavi i poslije okončanja rada Međunarodnog suda i da ima uticaj na procese tranzicije pravde.
6. Jedna od ključnih ciljnih grupa naslijeđa MKSJ-a trebaju biti mladi.